

Protocol schoolverzuim en meldingsplicht

- ▶ Een praktische handleiding voor onderwijs en gemeenten (leerplicht en RMC) in Regio Rivierenland

Hoofdstukindeling

1. Inleiding	5
Leer- en kwalificatieplicht	5
Algemeen	5
4-jarigen	6
2. Verzuim	7
Verschillende soorten van verzuim	7
Integrale aanpak	7
3. Verantwoordelijkheid scholen	8
Uitschrijven	8
Instrumenten	8
Verzuimregistratie	9
4. Meldingsplicht scholen	11
Ziekteverzuim	11
Samenwerking	12
5. Schorsing en verwijdering	13
Schorsing	13
Schorsing tot aan verwijdering	13
Verwijdering	14
Voortgezet onderwijs	14
Middelbaar Beroepsonderwijs	14
6. Werkwijze RMC	15
Voortijdig schoolverlaters van 18-23 jaar	15
De startkwalificatie	15
De taken van het RMC	15
RMC wetgeving	15
Het melden van een jongere tussen de 18-23 jaar	16
Preventieve meldingen 18+	16
Het melden van verzuim	16
Het melden van in- en uitschrijvingen en verwijderingen	16
Studiefinanciering	17
Bijlagen	18
Bijlage 1 Instanties betrokken bij aanpak schoolverzuim	18
Bijlage 2 Het K.O.V. formulier	20
Bijlage 3 Formulier aanvraag vrijstelling	23
Bijlage 4 Handreiking voor aanvragen extra verlof	24
Bijlage 5 Grafiek: Graad van verwantschap	27
Bijlage 6 De afkortingen verklaard	28
Bijlage 7 Protocol schoolgaande zwangeren en tienermoeders	29
Bijlage 8 Sociale kaart tienerzwangerschappen en jong ouderschap Tiel	31

1 Inleiding

Start leerplicht	Leerplicht tot	Kwalificatieplicht tot	RMC wetgeving
1e schooldag van de maand na de 5e verjaardag	Einde schooljaar waarin de jongere 16 jaar is geworden	<ul style="list-style-type: none">• Havo of VWO diploma behaald of• MBO 2 diploma behaald of• Bereiken leeftijd 18 jaar	<ul style="list-style-type: none">• Havo of VWO diploma behaald of• MBO 2 diploma behaald of• Bereiken leeftijd 23 jaar

De kortste weg voor jongeren naar een maximaal opleidingsniveau om zo een stabiele plek op de arbeidsmarkt te verwerven is het behalen van hun startkwalificatie of een ander goed bij hen passend diploma. In de regio Rivierenland hebben scholen, gemeenten en andere partners zich met de ketenaanpak verbonden aan het voorkomen van het feit dat jongeren van school gaan zonder startkwalificatie (een diploma op minimaal Havo of MBO-2 niveau). Jongeren die regelmatig verzuimen hebben een grote kans om voortijdig schoolverlater te worden.

Scholen en gemeenten hebben een belangrijke rol bij het terugdringen van schoolverzuim. Met deze handreiking willen we inzichtelijk maken:

- wanneer er sprake is van (geoorloofd en ongeoorloofd) verzuim;
- wat scholen van gemeenten mogen verwachten;
- wat er van de scholen verwacht wordt;
- welke partners betrokken zijn;
- hoe de samenwerking is georganiseerd.

Dit protocol geeft formele afspraken verkort weer en biedt een praktische handreiking hoe leerplichtambtenaren, scholen, RMC en ketenpartners gezamenlijk tot terugdringen van het schoolverzuim kunnen komen.

Op het moment van schrijven melden het voortgezet onderwijs (vo) en de middelbare beroepsopleidingen (mbo) het verzuim via het digitale verzuimloket van de Dienst Uitvoering Onderwijs (DUO). Het primair onderwijs (po) en het speciaal onderwijs (so) melden het verzuim nog bij de leerplichtambtenaren, van de desbetreffende gemeenten, middels het formulier "(vermoedelijk) ongeoorloofd schoolverzuim kennisgeving" (tussen aanhalingstekens) (zie bijlage 2). Voor het speciaal onderwijs en het primair onderwijs wordt verwacht dat de verzuimmeldingen vanaf 2012 via het verzuimloket van DUO gaan lopen.

Leerlingen tot 18 jaar vallen achtereenvolgens onder de leerplicht en de kwalificatieplicht. Voor hen staat in de wet omschreven wat wel en niet mag en kan. Bovendien zijn er meer mogelijkheden en procedures om (preventief) op te treden dan voor 18+ leerlingen.

Bij jongeren van 18 tot 23 jaar is het streven dat zij hun startkwalificatie halen. Het onderwijs heeft de verplichting het maximale te doen om hen binnen de school te houden. Het RMC zet zich in hen terug naar het onderwijs te geleiden wanneer dit niet gelukt is. Omdat de mogelijkheden voor deze volwassen groep leerlingen afwijken van de grote groep jongere leerlingen staan zij in het laatste hoofdstuk apart beschreven.

Leer- en kwalificatieplicht

De fundering van de Leerplichtwet (1969) is de Universele verklaring van de rechten van de mens (1948) en het verdrag inzake de rechten van het kind, waarbij Nederland als lidstaat het recht van het kind op onderwijs erkent. Zij verplicht zich dit recht op basis van gelijke kansen te verwezenlijken.

Algemeen

Ieder kind heeft recht op onderwijs en tegelijkertijd een leerplicht.

Kinderen hebben onderwijs nodig om zich te ontwikkelen, te ontplooien, maar ook om later meer kans te hebben op duurzaam werk.

Ieder kind is leerplichtig vanaf de 1e schooldag van de maand na de 5e verjaardag tot aan het einde van het schooljaar waarin de jongere 16 jaar wordt. De verantwoordelijkheid voor het nakomen van de leer- en kwalificatieplicht ligt bij de ouder(s)/verzorger(s) van het kind. Als de jongere 12 jaar of ouder is, is hij medeverantwoordelijk voor het bezoeken van een school.

Het kabinet heeft per 1 augustus 2007 de leerplicht uitgebreid met de kwalificatieplicht. Dit is gedaan om voortijdig schooluitval bij jongeren te voorkomen en alle jongeren in Nederland een betere kans te geven op een baan. De kwalificatieplicht geldt voor leerlingen van 16 tot 18 jaar. Een leerling met een kwalificatieplicht gaat elke dag naar school of kiest voor een combinatie van werken en leren. Jongeren zonder startkwalificatie worden tot ze 23 jaar zijn gevolgd door het RMC. Zodra zij op de school worden uitgeschreven neemt het RMC contact met ze op om te kijken of ze ondersteuning willen bij het zoeken naar nieuwe scholingsmogelijkheden. Gaan zij hier niet op in dan worden zij tot hun 23ste jaar jaarlijks benaderd door het RMC om te bekijken of het behalen van een startkwalificatie, dus terug naar school, mogelijk is.

Leerlingen die geïndiceerd zijn als zeer moeilijk lerende kinderen, meervoudig gehandicapte kinderen, of leerlingen toegewezen aan het praktijkonderwijs, zijn vrijgesteld van de kwalificatieplicht. Voor deze jongeren is het vaak moeilijk een startkwalificatie te behalen. Jongeren in het praktijkonderwijs kunnen voor hun achttiende verjaardag uitstromen na het behalen van een certificaat en het vinden van duurzaam werk.

Een startkwalificatie is behaald bij:

- Havo of VWO diploma;
- MBO diploma niveau 2 BOL of BBL

4-jarigen

De leerplichtwet biedt geen mogelijkheid om te interveniëren bij 4-jarigen. Het advies aan scholen is om ouders bij de inschrijving van hun kind nadrukkelijk te wijzen op de regels met betrekking tot het schoolgaan, onder andere:

- op tijd in de klas verschijnen;
- dagelijks aanwezig zijn;
- tijdig en correct afmelden.

2 Verzuim

Verschillende vormen van verzuim

Op basis van de leerplichtwet zijn scholen verplicht (vermoedelijk) ongeoorloofd verzuim te melden. Wettelijk verzuim is het verzuim waarvan de school verplicht is het te melden aan de leerplichtambtenaar, te weten (vermoedelijk) ongeoorloofd verzuim van 16 uur les- of praktijktijd gedurende een periode van 4 opeenvolgende lesweken.

Er wordt verder een volgend onderscheid gehanteerd:

1. Absoluut verzuim: een leerplichtige jongere staat niet ingeschreven bij een school of onderwijsinstelling terwijl hij niet is vrijgesteld. De school meldt binnen zeven dagen de in- of uitschrijving, zodat de leerplichtambtenaar kan controleren of de jongere al dan niet onderwijs volgt.
2. Relatief verzuim: een leerplichtige jongere staat wel op een school ingeschreven, maar heeft zonder geldige reden les- praktijktijd verzuimd.

Relatief verzuim is onder te verdelen in beginnend verzuim, luxe verzuim en signaalverzuim.

- beginnend verzuim: herhaaldelijk te laat komen en/of losse lessen verzuim; of verzuim minder dan de wettelijke termijn van 16 uur in vier opeenvolgende lesweken.
- Luxe verzuim: is een vorm van relatief verzuim waarbij de leerling zonder toestemming van school weg blijft vanwege bijvoorbeeld extra vakantie of familiebezoek. Deze vorm van verzuim moet altijd gemeld worden.
- Signaal verzuim: is een vorm van relatief verzuim. Er is sprake van meerdere malen ongeoorloofde afwezigheid uitend in spijbelgedrag. Veelal is er sprake is van achterliggende problematiek. Is dit het geval dan spreken we ook wel van “zorgwekkend verzuim” of “signaalverzuim”.

Hiervan is sprake als het verzuim een signaal is voor problemen als:

- leerproblemen, leerstoornissen;
- sociaal- emotionele problemen of stoornissen;
- (ernstige)gedragproblemen of gedragstoornissen;
- gezondheidsproblemen veel of vaak ziek (fysiek en psychisch/psychiatrisch);
- gezinsproblemen.

Ziekteverzuim valt niet onder het ongeoorloofde verzuim. Regelmatig, zorgwekkend of langdurig ziekteverzuim kan echter wel een signaal zijn voor problemen in de school- en/of thuissituatie. (zie verder pagina 8-9)

Bij zorgsignalen is het belangrijk om de leerling te bespreken in het zorg- en advies team.

De school dient de leerplichtambtenaar op de hoogte te brengen van (vermoedelijke) achterliggende problematiek.

Integrale aanpak

Bij het handhaven van de leerplicht staat een integrale aanpak voorop. Door een sluitend netwerk te vormen, kan voorkomen worden dat leerplichtige jongeren: (te) lang verzuimen, met problemen rondlopen of zonder startkwalificatie de school verlaten.

Schoolverzuim is één van de risicofactoren als het gaat om voortijdig schoolverlaten en het bijvoorbeeld afglijden richting de criminaliteit. Een nauwe samenwerking tussen scholen, ouders, betrokken instanties en de leerlingen is voorwaarde als we er voor willen zorgen dat zoveel mogelijke jongeren uiteindelijk een startkwalificatie halen en voldoende toegerust de arbeidsmarkt op gaan.

3 Verantwoordelijkheid scholen

Scholen dragen een grote verantwoordelijkheid voor hun leerlingen. Onder deze zogenaamde zorgplicht vallen naast de verantwoordelijkheid voor een goed pedagogisch klimaat ook de zorg voor het welzijn van de individuele leerling. Een goed georganiseerde zorgstructuur is daarom een vereiste. Evenals een adequaat verzuimbeleid dat gericht is op preventie en controle en de verplichting tot ondersteuning bij het zoeken naar ander (passend) onderwijs.

Door een degelijk verzuimbeleid en door toezicht te houden op verzuim, kan de school onnodige afwezigheid van de leerlingen tegengaan. Door veelvuldige afwezigheid van een leerling ontstaat er een achterstand, de leerling mist de aansluiting met de lesstof en verliest het contact met de klasgenoten.

Om tijdig te kunnen signaleren houdt de school een eigen administratie van het schoolverzuim bij. Goede handhaving van schoolverzuim is alleen mogelijk wanneer scholen tijdig en correct melden.

Uitschrijven

Scholen zijn verplicht om alle mutaties die betrekking hebben op de in- en uitschrijving van leerplichtige leerlingen binnen 7 dagen te melden via Bron/DUO.

Redenen om uit te mogen schrijven zijn:

- De jongere wil stoppen, want hij/zij heeft een startkwalificatie behaald óf is 18 jaar of ouder.
- Een andere (nieuwe) school heeft schriftelijk verklaard aan de oude school de leerling in te schrijven (LPW, art. 10).
- Ouders/verzorgers beroepen zich op een vrijstelling van inschrijvingsplicht (LPW art. 5 onder a, b, c, en 5a).
- Er is een vrijstelling afgegeven door de leerplichtambtenaar (LPW art. 3a, 3b en art. 15 van de LPW).
- Een leerling is vertrokken naar het buitenland

Instrumenten

De volgende instrumenten zijn belangrijk bij een adequaat verzuimbeleid binnen de school:

- Een helder en eenduidig intern verzuimbeleid is een verplichting:
 - schriftelijk vastgelegd;
 - uitgangspunten en doelstellingen geformuleerd;
 - intern beleid t.a.v. extra verlof, verplichte deelname festiviteiten / activiteiten, gesprekken met ouders en dergelijke uiteengezet.
- Een correcte verzuimregistratie, met daarin vermeld:
 - datum;
 - aantal uren of hele dagen;
 - vorm en reden van het verzuim;
 - legitimiteit van het verzuim (geoorloofd of ongeoorloofd);
 - ondernomen acties/ maatregelen;
 - resultaat.
- Een goede communicatie met leerling, ouder(s)/verzorger(s) en personeel:
 - bij inschrijving op school schoolregels en verzuimbeleid kenbaar maken;
 - vermelding verzuimbeleid in schoolgids, op schoolwebsite etc;
 - geregeld aandacht aan verzuim in schoolkrant, website en dergelijke.
- Het direct aanspreken van de leerling en zo nodig ook de ouder(s)/verzorger(s), indien er sprake is van verzuim:
 - leerling direct aanspreken op zijn verzuimgedrag, eventueel interne maatregel opleggen (lik-op-stuk- beleid);
 - ouder(s)/verzorger(s) bijtijds schriftelijk op de hoogte brengen van verzuim;
 - eventueel een persoonlijk gesprek aangaan met leerling en ouder(s)/verzorger(s).

- Het tijdig consulteren dan wel inschakelen van de leerplichtambtenaar:
 - informeer het verzuimloket ook als er sprake is van beginnend (signaal)verzuim, en er problemen verwacht worden;
 - informeer het verzuimloket ook in geval van twijfelachtig ziekteverzuim; (zie hiervoor de richtlijnen op de verzuimkaart);
 - meld ongeoorloofd verzuim conform de afspraken (zie verzuimkaart).
- Het functioneren van een Zorg en Advies Team:
 - de Regio Rivierenland streeft ernaar dat alle scholen voor primair, voortgezet en middelbaar beroeps- onderwijs een Zorg Advies Team (ZAT) van hoge kwaliteit hebben. De leerplichtambtenaren en RMC trajectbegeleiders participeren structureel in de ZAT's van het VO en MBO.

Verzuimregistratie

Het is cruciaal dat verzuim, inclusief te laat komen, dagelijks goed wordt geregistreerd. Alleen zo ontstaat er inzicht in verzuimgedrag en is er een stevige basis om actie te ondernemen.

Het bijhouden van de administratie is in de allereerste plaats de verantwoordelijkheid van de school. Het toezicht en de handhaving op het naleven van de Leerplichtwet is een taak van de Inspectie van het Onderwijs. Indien een school de wet overtreedt kan zij een bestuurlijke boete opleggen aan de school.

De leerplichtambtenaren blijven wel een signaalfunctie richting de Inspectie van het Onderwijs houden, door middel van o.a. controle op de administratie.

Scholen hanteren verschillende registratiewijzen. Belangrijk is dat de volgende aspecten van verzuim geregistreerd worden volgens onderstaande matrix:

Reden afwezigheid	Registreren als:
Spijbelen: <ul style="list-style-type: none"> • betreft hele uren of dagen en; • reden onbekend of niet legitiem en/of; • reden afwezigheid wordt achteraf gemeld. 	Ongeoorloofd verzuim
Te laat komen: <ul style="list-style-type: none"> • bij aanvang van de schooldag en/of bij aanvang van een tussentijds uur; • reden onbekend of niet legitiem. 	Ongeoorloofd verzuim
Vrije dag/vakantie zonder toestemming. (= luxe verzuim)	Ongeoorloofd verzuim
Bezoek (huis)arts, specialist en dergelijke. Niet conform afspraak gemeld.	Ongeoorloofd verzuim
Ziekte niet gemeld conform afspraak (=ongedekt ziekteverzuim): <ul style="list-style-type: none"> • niet bijtijds gemeld; • niet gemeld door één van de ouders; • gemeld door de leerling/student zelf; • geen schriftelijke verklaring afgegeven 	Ongeoorloofd verzuim
Ziekte gemeld conform afspraak (=gedekt ziekteverzuim): <ul style="list-style-type: none"> • 's morgens (telefonisch) gemeld door één van de ouders 	Ziekte
<ul style="list-style-type: none"> • Bij hervatten onderwijs schriftelijke verklaring afgegeven. 	

Langdurig ziekteverzuim waarbij geen enkele twijfel bestaat over de rechtmatigheid.	Ziekte
Bezoek (huis)arts, specialist e.d. gemeld conform afspraak.	Geoorloofd verzuim, bezoek arts
Vrije dag/vakantie met toestemming van schooldirecteur.	Geoorloofd verzuim, extra verlof
Vrij verleend i.v.m. begrafenis, bruiloft, jubileum; • Verlof aangevraagd conform op school geldende afspraken.	Geoorloofd verzuim, extra verlof
Vrij verleend i.v.m. omstandigheden; • het besluit hieromtrent ligt altijd bij de schooldirecteur eventueel in samenspraak met de leerplichtambtenaar.	Geoorloofd verzuim, extra verlof
Schorsing	Schorsing

4 Meldingsplicht scholen

De school meldt ongeoorloofd verzuim (daar waar mogelijk) bij het Digitale Verzuimloket van DUO en anders bij de woongemeente via het formulier "Kennisgeving (vermoedelijk) ongeoorloofd schoolverzuim" (zie bijlage 2).

Voor het VO en MBO is het **verplicht**, wettelijk verzuim te melden via het Digitale Verzuimloket van DUO.

Soort verzuim:	Melden:	Hoe?
Absoluut verzuim	Geen schoolse aangelegenheid.	Taak van leerplichtambtenaar.
Relatief verzuim	<ol style="list-style-type: none">1. Bij wettelijk verzuim 16 uren les- en/of praktijktijd binnen 4 opeenvolgende lesweken.2. Te laat komen (≥ 9 keer)3. Signaalverzuim4. Luxeverzuim	Vooralsnog dienen de scholen voor primair- en (voortgezet) speciaal onderwijs het schriftelijk of digitaal te melden bij de leerplichtambtenaar. VO en MBO melden bij het verzuimloket van DUO.

Te laat komen en losse lesuren ongeoorloofd verzuim geldt eveneens als een vorm van verzuim. Wettelijk is voor het aantal keren te laat komen geen norm bepaald. Wel is er sprake van een Halt- richtlijn namelijk: bij minimaal 9 keer kan er een Halt- afdoening plaatsvinden. Dit protocol conformeert zich aan deze richtlijn.

Frequentie per lesuur/	School	Leerplichtambtenaar
Tot 6 maal te laat en/of losse lesuren.	School stuurt ouders een brief; afschrift naar de leerplichtambtenaar.	
Vanaf 6 tot 9 maal te laat	De school nodigt ouders uit voor een gesprek, en: - verwijst naar het eerder gevoerde gesprek (zie tot 6 maal te laat). - deelt mede dat de leerplichtambtenaar is geïnformeerd over het te laat komen.	Ontvangt ter informatie een kopie van de waarschuwingsbrief.
Vanaf 9 maal te laat	Leerling wordt gemeld (via het verzuimloket) met de mededeling dat de leerling te laat blijft komen en de actie welke school heeft ondernomen.	- Gaat een gesprek aan met de leerling en ouder(s)/verzorger(s).

Ziekteverzuim

Op grond van artikel 11d van de Leerplichtwet 1969 is een kind dat ziek is vrijgesteld van schoolbezoek. Slechts onder bepaalde omstandigheden kan ongeoorloofd schoolverzuim aan de orde zijn.

Schoolverzuim wegens ziekte is in de regel niet problematisch. De leerling is slechts korte tijd niet in staat het onderwijs te volgen en kan eventuele achterstanden, al dan niet met enige ondersteuning, weer inlopen. Bij langere afwezigheid kan een consulent zieke kinderen ingeschakeld worden.

Problemen ontstaan pas als veelvuldige ziekmeldingen worden gedaan, waarbij twijfel ontstaat over de verklaring van het ziek zijn. Uit onderzoek blijkt dat bij tweederde van de leerlingen met schoolziekteverzuim achterliggende psychosociale problemen een rol spelen.

Vraag is dan:

Is de leerling echt ziek of wordt de absentie, misschien wel spijbelen, afgedekt door de ouder(s)/ verzorger(s)?

De wetgever heeft gekozen voor de school als eerstverantwoordelijke voor het tegengaan van ongeoorloofd verzuim. De school is ook de eerste die vraagtekens kan zetten bij ziekmeldingen.

Als een gesprek met school of een advies van een schoolarts niet leidt tot het stoppen van het verzuim kan het vermoeden rijzen dat ziekte niet de oorzaak is van het verzuim.

School kan dan de jongere en zijn ouder(s)/verzorger(s) opdracht geven duidelijkheid te verschaffen in de oorzaken van het ziekteverzuim. Weigert een jongere en/of zijn ouder(s)/verzorger(s) medewerking aan het verschaffen van duidelijkheid over de oorzaak, dan weet de school dat een melding van vermoedelijk ongeoorloofd verzuim bij de leerplichtambtenaar op zijn plaats is.

Ziekmelding	Actie school
Dag van melden door ouder(s)/verzorger(s)	Vraag aan ouder(s)/verzorger(s); <ul style="list-style-type: none"> • aard ziekte; • verwachte terugkeer.
Op de 5e aaneengesloten ziektedag	<ul style="list-style-type: none"> • gesprek tussen mentor, ouder(s)/verzorger(s); • afspraken vastleggen in leerlingdossier.
Frequent ziekteverzuim: 3e keer in een periode van 3 maanden	<ul style="list-style-type: none"> • gesprek mentor, ouder(s)/verzorger(s), leerling (12 jaar en ouder); • afspraken vastleggen in leerling-dossier.
> 3 keer ziek in een periode van 3 maanden	<ul style="list-style-type: none"> • verwijzing naar de GGD; • advies van de schoolarts wordt door de school opgenomen in het leerling-dossier; • eventueel inbrengen in ZAT; • bij constatering van ongeoorloofd verzuim wordt de leerplichtambtenaar geïnformeerd.
Frequent ziekteverzuim: maandelijks 1-2 dagen over periode van 3 maanden	<ul style="list-style-type: none"> • gesprek mentor, ouder(s)/verzorger(s), leerling (12 jaar en ouder); • afspraken vastleggen in leerling-dossier.
Bij overduidelijke signalen van (te verwachten) langdurig verzuim of bij achterliggende problematiek	<ul style="list-style-type: none"> • gesprek mentor, ouder(s)/verzorger(s), leerling (12 jaar en ouder); • afspraken vastleggen in leerling-dossier.
15 aaneengesloten schooldagen	<ul style="list-style-type: none"> • verwijzing naar de GGD; • advies van de schoolarts wordt opgenomen in het leerling-dossier; • eventueel inbrengen door school in ZAT; • bij constatering van ongeoorloofd verzuim wordt de leerplichtambtenaar geïnformeerd.

Samenwerking

Leerplicht van de regio Rivierenland werkt onder anderen samen met:

- Schoolmaatschappelijk en jeugdmaatschappelijk werk;
- Samenwerkingsverbanden VO/permanente commissies leerlingzorg;
- Reboundvoorzieningen
- Bureau Jeugdzorg: jeugdbescherming en -reclassering;
- Geestelijke Gezondheidszorg Rivierenland (de Waarden);
- MEE;
- GGD: jeugdarts, sociaal verpleegkundigen, gezincoaches;
- Raad voor de Kinderbescherming;
- Politie;
- Halt;
- Openbaar Ministerie.

De contactgegevens van de organisaties zijn opgenomen in bijlage 1.

5 Schorsing en verwijdering

De meeste leerlingen krijgen nooit met schorsing of verwijdering te maken. Maar soms ziet het bevoegd gezag (het schoolbestuur) geen andere uitweg dan een leerling te schorsen of zelfs te verwijderen. Het is dan in het belang van alle partijen - de leerling, zijn ouder(s)/verzorger(s), het bevoegd gezag en de school - dat de regels en procedures die de onderwijswetten voorschrijven, zorgvuldig worden uitgevoerd en worden ingekaderd in beschreven schoolbeleid.

Het bevoegd gezag van een school heeft de bevoegdheid leerlingen toe te laten, te schorsen en te verwijderen. Vaak is deze bevoegdheid echter overgedragen aan de schooldirecteur.

Schorsing

Schorsing houdt in dat een leerling tijdelijk geen toegang heeft tot de school waar hij is ingeschreven. Een schorsing duurt - volgens de regels van het Inrichtingsbesluit Wet op het Voortgezet onderwijs - maximaal vijf schooldagen. De leerling moet daarna in beginsel weer toegelaten worden op school. De gedachte achter het maximum van vijf dagen is dat voortdurend serieus moet worden bekeken of de omstandigheden nog steeds zo zijn als toen de schorsing werd uitgesproken, of dat ze, bijvoorbeeld na de 'afkoelingsperiode' of bemiddelingsgesprekken, zijn gewijzigd waardoor de schorsing kan worden beëindigd. De invalshoek is primair het belang van de, zo veel mogelijk ononderbroken, schoolloopbaan van de leerling.

Als de schorsing wordt verlengd, moet de schooldirecteur hiervoor een nieuw besluit nemen.

Een nieuwe schorsing is mogelijk wanneer is sprake is van een nieuw incident. Er volgt dan een nieuw besluit.

Schorsing tot aan verwijdering

Een uitzondering op de maximale duur van een schorsing vormt de schorsing die ingaat, terwijl er overleg gaande is over de definitieve verwijdering van een leerling.

De schorsing duurt in dat geval net zo lang als de tijd die nodig is om over de eventuele verwijdering te beslissen. Het is wel de bedoeling dat hier het belang van de leerling steeds in het oog wordt gehouden.

De directeur (het bevoegd gezag) informeert de leerling (en wanneer de leerling nog geen 18 jaar is, ook de ouder(s)/verzorger(s)) in ieder geval schriftelijk over:

- de reden en duur van de schorsing;
- de mogelijkheid van bezwaar;
- de manier waarop en bij wie dit bezwaar kenbaar gemaakt moet worden;
- een kopie van de schorsingsbrief gaat naar de Onderwijs Inspectie en de leerplichtambtenaar.

In een ongewone, spoedeisende situatie kan het schriftelijke besluit tot schorsing later volgen. De school moet leerling en ouders wel zo spoedig mogelijk horen. Bij een schorsing van meer dan één dag is de directeur verplicht ook de Inspectie van het Onderwijs op de hoogte te stellen. Bovendien informeert hij de leerplichtambtenaar. Op het besluit tot schorsing van een openbare school is de Algemene wet bestuursrecht van toepassing. Ouders kunnen schriftelijk bezwaar maken tegen een schorsing. Ouders moeten binnen de termijn van zes weken een bezwaarschrift indienen bij het bevoegd gezag van de school. Het bevoegd gezag moet hier binnen vier weken op reageren.

Het middel schorsing is voor het voortgezet onderwijs en het (middelbaar) beroepsonderwijs omschreven in de Wet op het voortgezet onderwijs (vooral in het Inrichtingsbesluit WVO) en in de Wet educatie en beroepsonderwijs (artikel 8.1.3, derde lid, onder e).

Een school kan overgaan tot schorsing (eventueel met het voornemen tot verwijdering) als er sprake is van:

- herhaald wangedrag met onmiskenbare negatieve invloed op andere leerling/studenten;
- herhaaldelijke ernstige verstoring van de orde, rust en veiligheid op school;
- aantoonbaar bewijs dat de school zich voldoende heeft ingespannen.

Voor het basisonderwijs en het (voortgezet) speciaal onderwijs is schorsing niet expliciet via wetgeving geregeld, maar geldt de volgende algemene rechtsregel: wie tot het meerdere (lees: verwijdering van een leerling) bevoegd is, is ook bevoegd tot het mindere (schorsing van een leerling). Dit betekent dat dezelfde procedures en zorgvuldigheid vereist zijn wanneer een leerling verwijderd wordt als wanneer hij geschorst wordt.

Verwijdering

Een leerling verwijderen is een uiterste maatregel die door de wetgever aan strikte voorwaarden is gebonden.

Voordat het bevoegd gezag het besluit tot verwijdering kan nemen, moet het de leerling (ouder dan 12 jaar) en de ouders horen. Voor een leerling van het primair onderwijs moet ook de groepsleerkracht gehoord worden. Voor het voortgezet onderwijs is overleg met de Inspectie van het Onderwijs vereist, voordat er een besluit genomen wordt.

Zodra het besluit tot verwijdering genomen is, zet het bevoegd gezag (vaak overgedragen aan de school-directeur) de volgende stappen:

- Het bevoegd gezag informeert de leerling (en wanneer de leerling nog geen 18 jaar is ook de ouders) in ieder geval schriftelijk over de verwijdering en de reden daarvan.
- Het bevoegd gezag informeert leerling en eventueel de ouders over de manier waarop Bezwaar tegen de verwijdering gemaakt kan worden.
- Het bevoegd gezag stuurt een kopie van zijn brief naar de Inspectie van het Onderwijs en de leerplichtambtenaar.

Voortgezet onderwijs

In het voortgezet onderwijs geldt een strikt uitgangspunt. Verwijdering is alleen maar mogelijk wanneer de plaatsing op een andere passende school geregeld is. Voor leerlingen die verwijderd gaan worden, moeten oplossingen worden gezocht binnen het samenwerkingsverband voortgezet onderwijs/voortgezet speciaal onderwijs.

Een leerling kan in beginsel alleen definitief verwijderd worden wanneer het bevoegd gezag een andere school bereid heeft gevonden de leerling toe te laten.

Voor de duur van deze zoektocht is geen wettelijk voorschrift gegeven. De redelijkheid en het primaire belang - een zo goed mogelijke schoolloopbaan van de jongere - vereisen dat de school binnen de kortst mogelijke termijn een andere school zoekt. Ondertussen dient de school zorg te dragen voor onderwijs.

Middelbaar Beroepsonderwijs

Voor het Middelbaar Beroepsonderwijs is het middel schorsing/verwijdering beschreven in de Wet educatie en beroepsonderwijs (art. 8.1.3, lid 6). Voorschriften en kaders hoe dit in het MBO inhoudelijk tot in detail dient te zijn geregeld zijn niet wettelijk bepaald. Wel is bepaald dat instellingen in het MBO in eigen statuten of reglementen beschreven dienen te hebben hoe ze met schorsen en verwijderen omgaan. In de onderwijsovereenkomst tussen bevoegd gezag (schoolbestuur of schooldirecteur) en leerling zijn in het MBO over schorsen en verwijderen nadere bepalingen opgenomen. (art. 8.1.3 lid 3 sub e WEB); bijvoorbeeld het aantal dagen dat een leerling geschorst kan worden. In het MBO wordt het aantal dagen waarvoor een leerling kan worden geschorst geregeld in eigen statuten of reglementen en hierover zijn in de onderwijsovereenkomst tussen leerling en school afspraken opgenomen. Een MBO school kan een leerling (ook een kwalificatieplichtige leerling tot 18 jaar, art. 8.1.3, lid 6 WEB) alleen verwijderen als de school zonder succes acht weken lang heeft gezocht naar een andere school. De school heeft hier een inspanningsverplichting die aantoonbaar dient te zijn. De inspanningsverplichting vervalt als een andere school bereid is gevonden om de verwijderde leerling op te nemen of als na acht weken geen school bereid is gevonden.

6 Werkwijze RMC

Voortijdig schoolverlaters van 18 tot 23 jaar

Het RMC is onderdeel van Regio Rivierenland: een samenwerkingsverband tussen de tien gemeenten uit de regio Rivierenland.

Het RMC heeft als doelgroep de voortijdig schoolverlaters. Dit zijn jongeren:

- ◇ die niet meer onder de kwalificatieplicht vallen;
- ◇ tot 23 jaar oud;
- ◇ die nog geen startkwalificatie hebben;
- ◇ en niet op een opleiding staan ingeschreven.

Het doel is zoveel mogelijk jongeren aan de gewenste startkwalificatie te helpen.

Voor de doelgroep ouder dan 18 jaar is minder geregeld dan voor de degenen die nog onder de leer- of kwalificatieplicht vallen. De jongeren van 18 jaar en ouder zijn volwassen mensen die hun eigen keuzes mogen maken. RMC wetgeving is summier en spitst zich vooral toe op het in beeld houden van voortijdig schoolverlaters en op het opzetten en onderhouden van netwerken ter voorkoming en bestrijding van voortijdig schoolverlaten.

De startkwalificatie

De startkwalificatie is een diploma op het niveau van Havo/VWO of minimaal MBO-2. Deze norm is in Europees verband vastgelegd in de akkoorden van Lissabon 2000. In Rivierenland geldt dit als uitgangspunt. Aanvullend is dat jongeren een kwalificatie moeten kunnen halen op het bij hèn passende niveau. Wat is het belang van een startkwalificatie?

Door het behalen van een startkwalificatie heeft een jongere veel meer kans op een stabiele baan, dan wanneer hij deze kwalificatie niet heeft. Volgens het Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap (OCW) heeft een startkwalificatie nog andere voordelen:

- Jongeren met een startkwalificatie hebben twee keer zoveel kans om werk te vinden.
- Jongeren met een startkwalificatie kunnen in de toekomst gemakkelijker doorstromen naar een betere baan.
- Jongeren met een startkwalificatie staan sterker, juist als het economisch niet goed gaat en er minder banen zijn.

De taken van het RMC

Het RMC stelt zich ten doel een bijdrage te leveren aan het terugdringen van het aantal voortijdig schoolverlaters in de regio, waarbij meer jongeren een startkwalificatie behalen en op een verantwoorde wijze kunnen deelnemen in de samenleving.

Uit deze doelstelling vloeien onderstaande taken voor het RMC voort.

- Melding en registratie: Het bevorderen van een sluitende melding van vsv-ers door scholen, onderwijsinstellingen en DUO, alsmede het zorg dragen voor een goede registratie van VSV-ers.
- Regie: Het initiëren en onderhouden van een gezamenlijke aanpak door het afstemmen van de activiteiten van de zogenoemde VSV-ketenpartners, gericht op een sluitende aanpak van vsv-ers. Ketenpartners zijn de (samenwerkingsverbanden van) scholen voor voortgezet en middelbaar onderwijs, het UWV WERKbedrijf, de afdeling Sociale Zaken, de (jeugd)zorgsector en jongerenloket.
- Casemanagement en monitoring: Het realiseren van trajectbegeleiding van en het coördineren van hulpverlening aan vsv-ers gericht op (her)plaatsing in onderwijs, leer/werk trajecten en/of zorg. Onderdeel hiervan is het monitoren en bewaken van de trajecten en het registreren van herplaatsingen.

De RMC-wetgeving

De RMC-wetgeving is niet vastgelegd in een aparte onderwijswet, maar is ondergebracht in een aantal artikelen in de Wet op het voortgezet onderwijs (WVO), de Wet educatie en beroepsonderwijs (WEB) en de Wet op de expertise centra (WEC).

Daarin is vastgelegd dat:

1. Er sprake is van voortijdig schoolverlaten als:
 - een jongere nog geen 23 is én
 - hij/zij geen diploma van het vwo, de havo of niveau 2 van het mbo heeft én
 - hij/zij gedurende tenminste 4 weken zonder geldige reden het onderwijs niet meer heeft gevolgd of
 - hij/zij bij de school wordt uitgeschreven of van school wordt verwijderd.
2. Het bevoegd gezag van de school verplicht is:
 - leerlingen die niet meer leerplichtig zijn (ouder dan 18, jonger dan 23) en nog geen startkwalificatie hebben te melden bij het digitale loket van DUO, wanneer er sprake is van voortijdig schoolverlaten.
3. De gemeente verantwoordelijk is voor:
 - het maken van afspraken met scholen voor voortgezet onderwijs, onderwijsinstellingen voor mbo, en andere instellingen en organisaties die te maken hebben met voortijdig schoolverlaten over de inzet en verantwoordelijkheid bij het voorkomen en bestrijden van voortijdig schoolverlaten.
 - het zorg dragen voor de totstandkoming van een regionaal netwerk van die scholen, instellingen en organisaties.
 - het organiseren en coördineren van de meldingen van voortijdig schoolverlaten, het registreren van deze meldingen en zorg dragen voor de doorverwijzing naar onderwijs en arbeidsmarkt.

Het melden van een jongere tussen de 18-23 jaar bij het digitale loket van DUO.

De directie/het bestuur van de onderwijsinstelling is verplicht degene te melden:

- op wie de Leerplichtwet niet meer van toepassing is en die de leeftijd van 23 jaar nog niet heeft bereikt én
- die niet in het bezit is van een startkwalificatie én
- het onderwijs aan de school/instelling gedurende een aaneengesloten periode van ten minste 4 weken zonder geldige reden niet meer volgt, of
- bij de school/instelling wordt in-/uitgeschreven of van de school/instelling wordt verwijderd.

Er worden in de regio rivierenland tussentijds geen leerlingen uitgeschreven zonder exitgesprek, tenzij de leerling hier nadrukkelijk vanaf ziet. Van een exitgesprek wordt door school een verslag gemaakt. Wanneer daar aanleiding toe is wordt het RMC bij het exitgesprek uitgenodigd. (warme overdracht). Een RMC traject zou direct opgestart kunnen worden.

Preventieve meldingen 18 +

Op een aantal VO en MBO scholen binnen en buiten de regio rivierenland wordt de maximale termijn aangehouden van 16 lesuren verzuim binnen 4 lesweken waarna een melding volgt bij DUO.

Het RMC regio rivierenland ondersteunt deze preventieve aanpak en nodigt deze leerlingen zo mogelijk uit voor een gesprek op school of op kantoor.

Het RMC regio rivierenland houdt 2 wekelijks een spreekuur op ROC Rivor en op het Koning Willem I College, teneinde deze meldingen snel en effectief op te kunnen pakken.

Het melden van verzuim

Sinds 1 augustus 2009 zijn alle VO- en MBO- instellingen verplicht om het verzuim van jongeren tot 23 jaar te melden via het Digitaal Verzuimloket van de Dienst Uitvoering Onderwijs (DUO)

Onderwijsinstellingen melden hun verzuimgegevens binnen 1 week bij dit Verzuimloket, dat vervolgens automatisch de woongemeente van de verzuimende leerling (RMC/ Leerplicht) op de hoogte stelt.

Het melden van in- en uitschrijvingen en verwijderingen

De in- en uitschrijvingen van niet leerplichtige jongeren, tot 23 zonder startkwalificatie, moeten door de scholen worden gemeld bij het digitale loket van DUO, waar ze worden geregistreerd in Basis Register Onderwijs Nummer (BRON). Vervolgens worden de in- en uitschrijvingen doorgemeld aan het RMC, via een digitale koppeling met het registratie systeem van het RMC.

Studiefinanciering

Als de leerling recht heeft op studiefinanciering en gedurende een aaneengesloten periode van ten minste 4 weken zonder geldige reden heeft verzuimd, is de school verplicht dit te melden aan de Dienst Uitvoering Onderwijs (artikel 8.1.7 van de WEB).

Bijlagen

Bijlage 1 Instanties betrokken bij aanpak schoolverzuim

Naast de scholen, leerplichtambtenaren en het RMC is in de regio Rivierenland een groot aantal instanties betrokken bij de aanpak van verzuim. Een aantal daarvan treft u onderstaand aan.

<p>Leerplichtambtenaren:</p> <p>Gemeente Tiel: Sylvia Deniz, Judith Hoek, Priscilla Peters 0344-637111 sdeniz@tiel.nl jhoek@tiel.nl ppeters@tiel.nl</p> <p>Gemeente Lingewaal: Mieke van Gastel 0345-634000 m.vangastel@lingewaal.nl</p> <p>Gemeente Culemborg: Niek van de Wiel 0345-477870 njac.vd.wiel@culemborg.nl</p> <p>Gemeente Maasdriel: Sylvia Wolters 0418-638476 leerplicht@maasdriel.nl</p>	<p>Gemeente Geldermalsen: Truus Huiberts, tevens coördinator regionaal bureau leerplicht 06-30420979 huiberts@regiorivierenland.nl</p> <p>Gemeente Buren: Marjon van Doorn 06-54354458 doorn@regiorivierenland.nl</p> <p>Gemeente Zaltbommel: Irma Evers 06-54354435 evers@regiorivierenland.nl</p> <p>Gemeente Neerijnen: Ans van Ooijen 06-10961927 vanooijen@regiorivierenland.nl</p> <p>Gemeente Nederbetuwe: Corina Grotenhuis 06-11736965 grotenhuis@regiorivierenland.nl</p> <p>Gemeente West Maas en Waal: Rina Moorman 06-53914938 moorman@regiorivierenland.nl</p>
<p>Bureau Jeugdzorg Tiel Stationstraat 26-30 0344-634459</p>	<p>Raad voor de Kinderbescherming Kronenburgsingel 8/01 Arnhem 026-3226555</p>
<p>GGZ ProPersona Siependaallaan 3 4003 LE Tiel 0344-656111</p>	<p>MEE Gelderse Poort Hertog Karellaan 142 4001 KR Tiel 088-6330000</p>
<p>Halt Gelderland Eusebiusbuitensingel 9 6800 AA Arnhem 026-8456000</p>	<p>Regio Politie Gelderland Zuid (de Waarden) 0800-8844 www.politie.nl</p>

<p>GGD J.S. de Jongplein 2 4001 WG Tiel 0344-698700</p>	<p>Arrondissementsparket Arnhem Eusebiusbinnensingel 28 6811 BX Arnhem 026-8884000</p> <p>Postadres: Postbus 9032 6800b EP Arnhem</p>
<p>RMC Regio Rivierenland Burg. Van Lidth de Jeudelaan 3a, Tiel 0344-638599 informc@regiorivierenland.nl</p> <p>RMC coördinator 0344-638588 huijnen@regiorivierenland.nl</p>	<p>W.A.P.R. leerwerkloket Beursplein, Tiel 0344-656647</p>

Bijlage 2 Het K.O.V. formulier (alleen voor basisonderwijs en speciaal onderwijs)

Kennisgeving Ongeoorloofd Verzuim (Artikel 21 van de Leerplichtwet 1969) Aan: Gemeente: t.a.v. de leerplichtambtenaar	Ingekomen:
	Zaaknummer:
	Ter behandeling aan: Leerplicht

Schoolgegevens: Brin nummer: Naam : Bezoekadres:	Telefoon: Fax :
--	------------------------

Leerling/studentengegevens: Sofinummer : Naam : Voorletter(s) : Geboortedatum: Nationaliteit : Adres : Woonplaats :	Onderwijsnummer: Stamnummer : Roepnaam : Geslacht : M/V Studie : Klas: Telefoon :
---	--

Melding Is er begeleiding door School maatschappelijk werk: Zo ja, wie is de contactpersoon: Is er contact met (hulpverlenings)instanties: Zo ja, met welke instanties: Wie zijn de contactpersonen:	Ja/nee Telefoonnummer: Ja/nee Telefoonnummer:
--	--

Doel van de melding: Korte toelichting:	
--	--

Verzuimdata	Uren	Totalen	Verzuimdata	Uren	Totalen

Welke stappen heeft de school ondernomen m.b.t. het verzuim van de leerling/student?

- De leerling moet de gemiste lesuren inhalen
- De ouders zijn gewaarschuwd d.d. _____
- De leerling is gewaarschuwd d.d. _____
- Gesprek gehad met de ouders d.d. _____
- Contact opgenomen met hulpverlening d.d. _____
- Contact opgenomen met SMW d.d. _____
- Contact opgenomen met de schoolarts d.d. _____
- De ouders zijn van deze melding op de hoogte gesteld
- Anders, nl. _____

Resultaten: _____

Wat is/zijn de mogelijke oorzaak/oorzaken van het verzuim?

- Extra verlof
- Gezinssituatie, namelijk _____

☐ schoolsituatie, namelijk	☐ gedrag	☐ motivatie	☐ schoolresultaten	☐ Anders
Toelichting:				

☐ oorzaak door de leerling/ student zelf	☐ sociaal	☐ psychisch	☐ lichamelijk	☐ Anders
Toelichting:				

Wat is volgens de school een mogelijke aanpak van het verzuim?

- Officiële waarschuwing (door de leerplichtambtenaar) aan de ouders
- Officiële waarschuwing (door de leerplichtambtenaar) aan de leerling/student
- Opmaken proces-verbaal ouders
- Opmaken proces-verbaal aan de jongere
- Onderzoek door het Advies & Meldpunt Kindermishandeling / Raad voor de Kinderbescherming
- Onderzoek door de schoolarts
- Onderzoek door Burgerzaken
- Plaatsing op een andere school
- Plaatsing op een project
- Anders, nl. _____

Ruimte voor aanvullende informatie en/of opmerkingen

Datum: _____

Handtekening directeur:

Naam directeur: _____

<p>BELANGRIJK De directeur van de school is verplicht de leerplichtambtenaar van de gemeente vermoedelijk ongeoorloofd verzuim te melden. Tegen ouder(s)/verzorger(s) die hun kind(eren) zonder toestemming van school houden, kan proces-verbaal worden opgemaakt.</p>	<p>BEZWAAR Op grond van de Algemene wet bestuursrecht (Awb) kunt u binnen zes weken na dagtekening een gemotiveerd bezwaarschrift indienen bij de directeur van de school. In dit bezwaarschrift moeten worden opgenomen:</p> <ul style="list-style-type: none">- uw naam en adres- omschrijving van de beschikking gronden van het bezwaar <p>Bovendien kunt u de voorzitter van de sector bestuursrecht van de arrondissementsrechtbank om een voorlopige voorziening verzoeken. Griffierecht is dan verschuldigd.</p>	<p>INFORMATIE Als u nog vragen heeft, kunt u zich richten tot de leerplichtambtenaar van uw gemeente.</p>
--	--	--

Bijlage 3 Formulier aanvraag vrijstelling van geregeld schoolbezoek

Artikel 11 onder f of onder g, van de Leerplichtwet 1969 (specifieke aard van het beroep c.q. gewichtige omstandigheden tot maximaal 10 dagen).

Aan de directeur van: _____ te _____

1. Gegevens van de ouder(s) / verzorger(s)

Voorletter(s) en achternaam: _____

Adres: _____

Postcode en woonplaats: _____

Telefoon (privé of werk): _____

2. Gegevens van de leerling

Voorna(a)m(en) en achternaam: _____

Geboortedatum: _____ groep/leerjaar _____

Voorna(a)m(en) en achternaam: _____

Geboortedatum: _____ groep/leerjaar _____

Voorna(a)m(en) en achternaam: _____

Geboortedatum: _____ groep/leerjaar _____

3. Gegevens van de aangevraagde vrijstelling

Periode: van _____ t/m _____

Reden: _____

Ondertekening datum: _____ handtekening: _____

Besluit directeur: Ik heb besloten de vrijstelling wel/niet te verlenen.

Reden: _____

Ondertekening (naam directeur): _____

Datum: _____ Handtekening: _____

Bijlage 4 Handreiking voor aanvragen extra verlof

In de leerplichtwet/kwalificatieplicht staat dat ouder(s)/verzorger(s) er voor moeten zorgen dat hun kinderen naar school gaan. De gemeente heeft de taak dat te controleren. Extra verlof is dan ook alleen mogelijk in uitzonderlijke situaties.

Artikel 11 f Vakantieverlof buiten de normale schoolvakanties wegens de specifieke aard van het beroep van (één van) de ouders.

In de Leerplichtwet 1969 (artikel 11 sub f) wordt bepaald dat extra verlof verstrekt kan worden wanneer: Ouder(s)/verzorger(s) tijdens *géén enkele* schoolvakantie de mogelijkheid hebben om met de kinderen op vakantie te gaan. Dit is vrijwel alleen het geval wanneer een bepaald beroep wordt uitgeoefend voornamelijk in de agrarische sector of in de horeca.

Specifieke aard van het beroep

Bij het begrip “specifieke aard van het beroep” gaat het vooral om seizoensgebonden werkzaamheden of werkzaamheden in bedrijfstakken die in de zomermaanden een piekdrukte kennen, waardoor het voor het gezin feitelijk onmogelijk is in die periode vakantie te nemen. Het moet redelijkerwijs voorzien zijn (en/of aangetoond worden) dat een vakantie in de schoolvakanties tot onoverkomelijke bedrijfseconomische problemen zal leiden. Het dienstrooster van de werkgever van de ouder(s)/verzorger(s) is geen reden om toestemming te verlenen.

Vakantieverlof mag:

- éénmaal per schooljaar en niet langer dan 10 aaneengesloten dagen gegeven worden;
- niet in de eerste twee lesweken van het schooljaar;
- niet als geen werkgeversverklaring of een accountantsverklaring kan worden overlegd.

Bewijsstukken

De schooldirecteur moet om bewijsstukken vragen waar de specifieke aard van het beroep duidelijk in staat. Het gaat dan om een gewaarmerkte (niet voorbedrukte) verklaring van de werkgever of, als die ouder/verzorger zelfstandige is, uit een verklaring. De directeur toetst de inhoud van de bewijzen aan het begrip “de specifieke aard van het beroep”. Een werkgeversverklaring is geen vrijbrief voor de directeur om in te stemmen met de verlofaanvraag. Voor een zelfstandige geldt, dat hij moet kunnen tonen dat vakantie tijdens de schoolvakanties tot onoverkomelijke bedrijfseconomische problemen zal leiden.

Artikel 11 g Andere gewichtige omstandigheden

Bij gewichtige omstandigheden is er geen sprake van vakantie.

Gewichtige omstandigheden zijn uitzonderlijke omstandigheden buiten de wil van ouder en/of het kind, waardoor het kind de school niet kan bezoeken.

Hierbij valt de beslissingsbevoegdheid uiteen in twee delen.

- Tot en met tien schooldagen per jaar beslist de directeur van de school over het al dan niet toekennen van het verlof.
- Bij meer dan tien dagen beslist de leerplichtambtenaar, nadat hij het hoofd van de school heeft gehoord.

Voor een aantal gewichtige omstandigheden zijn in de regio Rivierenland de volgende richtlijnen opgesteld:

Het voldoen aan een wettelijke verplichting voor zover dat niet buiten schooltijd kan.	Voor de duur van de verplichting met een maximum van 10 schooldagen.
Verhuizing.	Ten hoogste 1 schooldag.
Het bijwonen van het huwelijk van bloed- of aanverwant tot en met de 3e graad.	In Nederland maximaal 2 schooldagen indien er ver gereisd moet worden, anders maximaal 1 schooldag. In het buitenland maximaal 5 schooldagen. <i>Soort bewijs: trouwkaart (bij twijfel: kopie van trouwakte).</i>
Bij ernstige levensbedreigende ziekte zonder uitzicht op herstel van bloed- of aanverwant tot en met de 3e graad.	Duur in overleg met de directeur, echter maximaal 10 schooldagen. <i>Soort bewijs: doktersverklaring waaruit ernstige ziekte blijkt.</i>
Bij overlijden bloed- of aanverwant:	<ul style="list-style-type: none"> ● In de 1e graad maximaal 5 schooldagen. ● In de 2e graad maximaal 2 schooldagen. ● In de 3e en 4e graad maximaal 1 schooldag. ● In het buitenland: 1e t/m 4e graad maximaal 5 schooldagen. <i>Soort bewijs: trouwkaart (bij twijfel: kopie van akte van overlijden).</i>
Bij 25, 40 of 50-jarig ambtsjubileum en het 12 ^{1/2} , 25, 40, 50, 60-jarig huwelijksjubileum van ouder(s)/verzorger(s) of grootouders.	Ten hoogste 1 schooldag.
Bij een 12 ^{1/2} , 25, 30, 35, 40, 50, 55, 60-jarig huwelijksjubileum van ouders of grootouders.	Ten hoogste 1 dag.
Voor een ander naar het oordeel van het hoofd van de school/instelling gewichtige omstandigheden.	Maximaal 10 schooldagen.

Afwijking van de duur van het verlof is mogelijk, maar het uitgangspunt bij het verzoek en de beslissing moet zijn: is het verlof in het belang van de leerling?

Voor zowel Artikel 11 onder g als onder f geldt het volgende:

- Verlofaanvragen dienen schriftelijk en binnen een redelijke termijn (minimaal 8 weken van tevoren) bij het hoofd van de school/instelling te worden ingediend. Indien de aanvraag niet binnen een redelijke termijn is ingediend, moet door de aanvrager worden beargumenteerd waarom dit niet is gebeurd;
- er kunnen voorwaarden gesteld worden aan het toekennen van verlof, bijvoorbeeld het achteraf tonen van bepaalde bescheiden;
de toestemming of afwijzing moet schriftelijk worden vastgelegd en in geval van afwijzing
- goed worden gemotiveerd door het hoofd van de school/instelling.
- verlof moet altijd zo kort mogelijk worden gehouden;
- alle aanvragen dienen, voor zover in redelijkerwijze mogelijk, te worden vergezeld van bewijsmiddelen;
- verlof vanwege gewichtige omstandigheden kan ook worden toegekend in de eerste twee weken na de zomervakantie, hier moet echter terughoudend mee worden omgegaan.

In de volgende gevallen wordt in ieder geval geen extra verlof gegeven:

- Familiebezoek in het buitenland;
- goedkope tickets in het laagseizoen;
- omdat tickets al gekocht zijn of omdat er geen tickets meer zijn in de vakantieperiode;
- vakantiespreiding;
- verlof voor een kind, omdat andere kinderen uit het gezin al of nog vrij zijn;
- eerder vertrek of latere terugkomst in verband met verkeersdrukte;
- samen reizen/in konvooi rijden door bijvoorbeeld de Balkan;
- kroonjaren;
- sabbatical;
- wereldreis/verre reis.

Plichten voortvloeiend uit godsdienst of levensovertuiging

Overzicht (niet christelijke) religieuze feestdagen

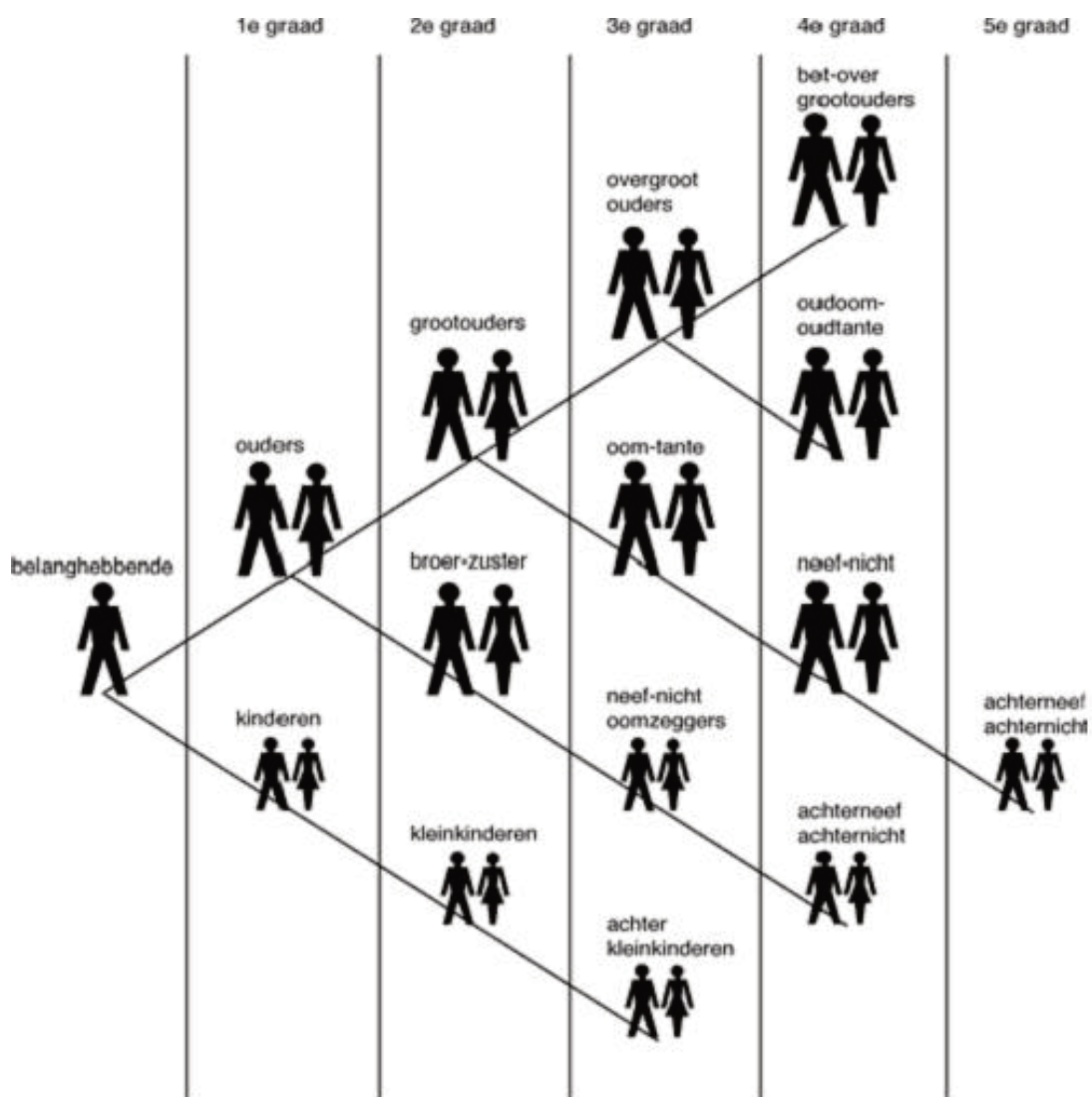
De volgende beleidsregels worden door de regio rivierenland gehanteerd.

Wij adviseren schooldirecteuren dit beleid te volgen bij het toekennen of afwijzen van verlof voortvloeiend uit godsdienst of levensovertuiging.

- Alleen voor religieuze feestdagen verlof verlenen.
- Bij verzoeken voor vrijstelling van geregeld schoolbezoek in verband met religieuze feestdagen, maximaal één dag per feest toestaan, ongeacht de duur van het feest.
- Islamitische feestdagen: offerfeest en suikerfeest.

Bij twijfel over andere – niet christelijke - feestdagen kan de directeur advies vragen bij de leerplicht-ambtenaar van de woongemeente. Informatie hierover is ook te vinden op www.lowan.nl.

Bijlage 5 Grafiek: Graad van verwantschap

Bijlage 6 De afkortingen verklaard

Arr.	Arrondissement
BBL	Beroepsbegeleidende leerweg
BJZ	Bureau Jeugdzorg
BO	Basis Onderwijs
BOL	Beroepsopleidende leerweg
BRIN	Basisregistratie Instellingen
CREBO	Centraal Register Beroepsopleidinge
DUO	Dienst Uitvoering Onderwijs (voorheen IB groep)
EVC	Eerder Verworven Competenties
GBA	Gemeentelijke Basis Administratie
GGD	Gemeenschappelijke Gezondheidsdienst
GGZ	Geestelijke gezondheidszorg
Halt	Het Alternatief (taakstraffen)
Insp.	Inspecteur voor onderwijs
JPN	Jeugd Preventie Netwerk
KJP	Centrum voor Kind- en Jeugdpsychologie'
KOV	Kennisgeving ongeoorloofd verzuim
LPA	Leerplichtambtenaar
LPW	Leerplichtwet
MBO	Middeelbaar Beroeps Onderwijs
OM	Openbaar Ministerie
PO	Primair Onderwijs
PV	Proces-verbaal
RvdK	Raad voor de Kinderbescherming
RMC	Regionaal Meld- en Coördinatiepunt voortijdig schoolverlaten
SLB-er	Studieloopbaan Begeleider
SMW	Schoolmaatschappelijk werk
VO	Voortgezet Onderwijs
WPO	Wet Primair Onderwijs
WVO	Wet voortgezet onderwijs
WEB	Wet Educatie Beroepsonderwijs
ZAT	Zorg Advies Team

Bijlage 7 Protocol schoolgaande zwangeren en tienermoeders

Doelen

Doelstelling

Het doel van het protocol is het verstrekken van een praktische handreiking aan scholen en hun docenten, decanen, leerlingbegeleiders, vertrouwenspersonen en zorgcoördinatoren over hoe om te gaan met (ongewenst) zwangere leerlingen en jonge ouders.

Doelgroep

De groep zwangere deelnemers en jonge ouders is in een aantal subgroepen onder te verdelen:

1. Leerlingen die binnen hun netwerk voldoende steun en begeleiding hebben. Deze groep heeft geen zorgvraag, maar moet wel geregistreerd en gemonitord worden. Voor leerlingen tot 18 jaar wordt dit gedaan door Afdeling Leerlingzaken van de woongemeente van de leerling, voor leerlingen van 18-23 jaar door het RMC Trajectbureau.
2. Leerlingen die reden tot zorg geven: na signalering wordt een leerling uit deze categorie besproken in het Zorg Advies Team (ZAT). De zwangere leerling of jonge ouders kiest zelf een vaste begeleider, die onderhoud contact met het ZAT.
3. Leerlingen die na een afgebroken zwangerschap reden tot zorg geven: na signalering wordt een leerling uit deze categorie besproken in het ZAT.
4. Leerlingen die door de combinatie ouderschap en opleiding reden tot zorg geven: na signalering wordt een leerling uit deze categorie besproken in het ZAT.
5. Jonge vaders worden benaderd door de zorgcoördinator. Als zij dat willen, wordt er een begeleider gezocht en een plan opgesteld.

Verzuim

1. Leerlingen die moeten bevallen, hebben recht op 16 weken moet er hier onderscheid gemaakt worden van zoveel weken voor de bevalling en zoveel weken na de bevalling? Als voorbeeld is bijgesloten de regeling bij RR. Zie onderstaand zwart gedrukt artikel. “zwangerschapsverlof”. Jonge vaders hebben recht op “kraamverlof” van 2 dagen.
2. In overleg met de leerling wordt gekeken hoe dit recht bij haar kan worden toegepast.
3. Gedurende het “verlof” onderhoudt de begeleider van school contact met het betreffende meisje met het oog op terugkeer. Scholen schakelen de consulent zieke kinderen in.
4. Scholen reageren alert op (ziekte-) verzuim van de zwangere leerling of jonge moeder. Zij nemen actief contact op met de leerling.
5. Scholen stellen de leerplichtambtenaar of de RMC medewerker op de hoogte indien een leerling school verzuimt als gevolg van zwangerschap en op het moment dat zij met “zwangerschapsverlof” gaat.
6. De Leerplichtambtenaar of de RMC medewerker stuurt een brief en heeft contact met de leerling uiterlijk vier weken voor het einde van het verlof om de terugkeer naar school door te nemen. Zij meldt hierin dat school en leerling gezamenlijk een plan voor terugkeer zullen opstellen.
7. Leerlingen jonger dan 18 jaar worden altijd gemeld bij BJZ.
8. De zorgcoördinator krijgt een afschrift van de brief.
9. De Leerplichtambtenaar of de RMC medewerker registreert:
 - a. De instroom van zwangere meisjes en jonge moeders naar leeftijd,
 - b. per schooljaar, per school.
 - c. Het totale aantal zwangere meisjes en jonge moeders naar leeftijd,
 - d. per schooljaar, per school en het aantal kinderen per moeder.

Wanneer de leerling ouder is dan 18 jaar geldt er geen meldplicht meer. Wel zal in alle gevallen de leerling overtuigd moeten worden van het belang om de ouders van de leerling te informeren.

Voor vertrouwenspersonen gelden (soms) andere privacyregels. De Fiom heeft net als Bureau Jeugdzorg en (huis)artsen, geheimhoudingsplicht. Dit verschil in informatieplicht geeft soms een spanningsveld in de samenwerking tussen de school en dergelijke organisaties. School kan hierover in een vroege fase overleggen met het ZAT.

Als de school een bedreigende situatie vreest, wordt dit aan het ZAT doorgegeven. Vanuit het ZAT wordt onderzocht of er inderdaad een bedreigende situatie is, waarbij de meldplicht aan de ouders kan komen te vervallen.

Indien de school twijfels heeft of er sprake is van een dreigende situatie treden zij in overleg met Bureau Jeugdzorg om de situatie te beoordelen.

Terugkeer

Het is de bedoeling dat een leerling na haar zwangerschapsverlof weer terugkeert op school. Het is daarom van belang ook op het gebied van de terugkeer duidelijke afspraken met elkaar te maken. De volgende afspraken zijn gemaakt (e.e.a. is afhankelijk van de gezondheid/het welzijn van de moeder en kind).

- De begeleider maakt samen met de leerling en de zorgcoördinator een plan van aanpak met het oog op terugkeer van de leerling. In dit plan staat ook hoe de school wordt geïnformeerd over de nieuwe situatie van de leerling.
- De leerling wordt in eerste instantie teruggeleid naar de opleiding waar zij mee bezig was. Indien de omstandigheden dat niet toelaten, wordt naar een alternatief traject gezocht.
- Scholen bekijken in overleg met de leerling en de Leerplichtambtenaar of de RMC medewerker in hoeverre het mogelijk en wenselijk is om een aangepast programma aan te bieden voor de leerling die terugkeert na het zwangerschapsverlof. Zonodig worden hierbij andere instanties betrokken.
- indien de leerling stage moet lopen, zorgt de school voor een passende stage, waarbij rekening wordt gehouden met de zorgtaken van de jonge moeder.

Bijlage 8: Sociale kaart Tienerzwangerschappen en jong ouderschap Tiel

VOOR DE GEBOORTE

Moment	Wie	Actie	Aandachtspunten	Verwijzen naar
Vanaf conceptie	<ul style="list-style-type: none"> - Huisarts - Verloskundige - Gynaecoloog - Sense GGD Rivierenland (anoniem)	Eerste opvang, inventariserend- en adviesgesprek Zwangerschapstest Verwijzen naar andere instanties voor begeleiding	Twijfel over uitdragen van de zwangerschap?	Verloskundigen: Verloskundig Centrum Tiel T: 0344-627257 E: info@verloskundigcentrumtiel.nl www.verloskundigcentrum.nl Verloskundigenpraktijk Tiel T: 0344-620187 E: info@verloskundigenpraktijk Tiel www.verloskundigenpraktijk.nl Gynaecoloog: Ziekenhuis Rivierenland T: 0344-674045 www.zrt.nl Fiom Nijmegen T: 040-2453335 E: nijmegen@fiom.nl www.fiom.nl GGD Rivierenland soa/sense poli T: 0344-698808 www.ggdrivierenland.nl
Vanaf het moment dat bekend is dat de persoon zwanger is	Fiom: VBOK: Huisarts: Sense GGD AMW/SMW	Besluitvormingsgesprek bij twijfel over al dan niet uitdragen zwangerschap Toeleiden naar FIOM of als Fiom te ver weg is ondersteunen bij keuzes	Keuze voor uitdragen zwangerschap	Fiom Nijmegen T: 040-2453335 www.fiom.nl R75, Entrea ambulante hulp T: 024-3602345 E: R75@nim.nl www.entrea.nl Mee Gelderse Poort T: 088-6630000 E: infotiel@meegeldersepoort.nl www.meegeldersepoort.nl Vereniging ter Bescherming van het Ongeboren Kind (VBOK) Amersfoort T: 033-4605070/033-4615901 T: 0900-2021088 (24/7 €0,05/min. E: info@vbok.nl www.vbok.nl (School) Maatschappelijk Werk T: 0900-8433 www.stmr.nl GGD Rivierenland soa/sense poli T: 0344-698808 www.ggdrivierenland.nl
			Mogelijkheden: overtijdbehandeling abortus, afbreken van de zwangerschap	Je eigen huisarts Abortuskliniek Mildred Rutgers Huis T: 026-4436457 T: 026-4422593 E: info@mildred-rutgershuis.nl (Fiom; VBOK) www.mildred-rutgershuis.nl Vrelinghuis T: 030-2333542 E: vrelinghuis@unet.nl www.vrelingshuis.nl (School) Maatschappelijk Werk T: 0900-8433 www.stmr.nl GGD Rivierenland T: 0344-698808 www.ggdrivierenland.nl Entrea T: 024-3602345 E: info@entrea.nl www.entrea.nl

Moment	Wie	Actie	Aandachtspunten	Verwijzen naar
				Stichting Mee Gelderse Poort T: 088-6630000 E: infotiel@meegeldersepoort.nl www.meegeldersepoort.nl Websites: www.casa.nl; www.abortus.nl; www.stisan.nl; www.senseinfo.nl www.pretermkliniek.nl
			Mogelijkheden: - Het kind afstaan voor adoptie of - Een pleeggezin	Fiom Nijmegen T: 040-245333 i.s.m. Raad van Kinderbescherming regio Gelderland T: 026-3226555 E: arnhem@rvdk.minjus.nl www.kinderbescherming.nl Bureau Jeugdzorg T: 0344-634459 www.bjzgelderland.nl Entrea T: (0344) 750 700 www.entrea.nl Algemeen Maatschappelijk Werk T: 0900-8433 www.stmr.nl
Vanaf de 8e week	Huisarts/ verloskundige	Ingang zetten zwangerschapsbegeleiding		Verloskundigen Verloskundig Centrum Tiel T: 0344-627257 E: info@verloskundigencentrumtiel.nl www.verloskundigencentrumtiel.nl Verloskundigenpraktijk Tiel T: 0344-620187 E: info@verloskundigenpraktijk.nl www.verloskundigenpraktijk.nl
	Huisarts: Verloskundige; Gynaecoloog		Zwangerschapsverlies (miskraam; perinatale sterfte)	Fiom Nijmegen T: 040-245333 www.fiom.nl Algemeen Maatschappelijk Werk T: 0900-8433 www.stmr.nl Websites met betrouwbare informatie over het onderwerp: www.zwangerschapsverlies.nl www.miskramen.nl www.stilverlangen.com Verloskundig Centrum Tiel: T: 0344-627257 www.verloskundigencentrumtiel.nl Verloskundigenpraktijk Tiel T: 0344-620187 www.verloskundigenpraktijk.nl
	Huisarts: Verloskundige; Gynaecoloog	Informeren over: - kraamzorg en kraampakket - kinderopvang - zwangerschapscursus		Kraamzorg www.kraamzorgdewaarden.nl; T: 0900-5722646 www.bgvallei.nl; T: 0488-482151 www.natus.nl T: 0418-661307 www.rivas.nl T: 0900-8433 www.zininkraamzorg.nl T: 0348-436010 Kinderopvang T: 0345-571459/0344-571459 www.kinderopvangrivierenland.nl Zwangerschapscursus T: 0900-8433 www.stmr.nl
	Huisarts; Verloskundige; Gynaecoloog	Inschatten of aanvullende begeleiding nodig is	Casemanagement/(begeleide) verwijzing naar overige	Fiom Nijmegen T: 040-245333 www.fiom.nl

Moment	Wie	Actie	Aandachtspunten	Verwijzen naar
	AMW GGD Jeugdarts/ verpleegkundige JGZ MEE		Instellingen	Mee Gelderse Poort T: 088-6630000 www.meegeldersepoort.nl Algemeen Maatschappelijk Werk T: 0900-8433 www.stmr.nl R75 T: 024-3602345 www.entrea.nl
			Huisvesting (o.a. geen vaste woon- of verblijfplaats)	Zelfstandig wonen: <i>woningcorporaties</i> T: v0344-614106 www.scw-tiel.nl T: 0344-615214 www.svttiel.nl Begeleid wonen www.lokettiel.nl www.jpvandenbent.nl T: 0344-640050 www.ribw-nr.nl T: 0344-635609 Algemeen Maatschappelijk Werk T: 0900-8433 www.stmr.nl
			School, werk, financiën: Schoolverzuim; voortijdig schoolverlaten; trajectbege- leiding; aanvragen uitkering en bijzondere bijstand; schuldhulpverlening	Centrum voor Werk en Inkomen (CWI) T: 0344-786640 www.jongin.tiel.nl (School) Maatschappelijk Werk T: 0900-8433 www.stmr.nl
			Ontbreken sociaal netwerk Psychische problemen Relatieproblemen	Fiom Nijmegen T: 040-245333 www.fiom.nl Algemeen Maatschappelijk Werk T: 0900-8433 www.stmr.nl Welzijnswerk T: 0344-611566 www.mozaïekwelzijn.nl
			Seksuele gezondheid	GGD Rivierenland soa/sense poli T: 0344-698808 www.ggdrivierenland.nl
		Waar nodig: preventief melding doen bij AMK (kinderen) of bij Steunpunt Huiselijk Geweld (vrouwen)	Geweld huiselijk geweld; seksueel geweld; loverboys; eerwraak	Steunpunt huiselijk geweld Oost en Midden Gelderland T: 0900-1262626 info@huiselijkgeweld gelderland.nl www.huiselijkgeweld.nl T: 0344-695961 www.hera.nl T: 026-3894945 www.vsk.nl T: 030-7892250 Algemeen Maatschappelijk Werk T: 0900-8433 www.stmr.nl
			(Verstandelijke) beperking	Mee Gelderse Poort T: 088-6630000 www.meegeldersepoort.nl J.P. v/d Bentstichting T: 0344-619616 www.jpvanderbent.nl
			Psychiatrische problematiek	De Gelderse Roos T: 0344-656111 www.degelderseroos.nl

Moment	Wie	Actie	Aandachtspunten	Verwijzen naar
			Verslavingsproblematiek	Iriszorg Jeugdkliniek verslavingszorg T: 0344-620175 Algemeen T: 0344-622686 www.iriszorg.nl Anonieme Alcoholisten TT: 0344-618030 www.aa-nederland.nl
			Allochtonen/Vluchtelingen	Nidos T: 030-2391202, Utrecht T: 026-4459459, Arnhem www.nidos.nl
De 16e week	Kraamzorg jeugdverpleeg- kundige	Afspraak huisbezoek (op indicatie) of telefonisch contact	Vervolg huisbezoek: na de 36e week wordt gecheckt of er nog bijzonderheden zijn	www.kraamzorgdewaarden.nl www.bgvalei.nl; www.natus.nl www.rivas.nl www.stmr.nl www.agathos-thuiszorg.nl
De 24e week	Verloskundige; Gynaecoloog	Bij bijzonderheden: infor- meren van kraamzorg en consultatiebureau; evt. maatschappelijk werk	Casemanager (verloskundige of gynaecoloog) nemen met medewerking van de zwangere contact op met derden, indien gewenst (kan gedurende de hele zwangerschap	www.kraamzorgdewaarden.nl; www.bgvalei.nl www.natus.nl www.rivas.nl www.stmr.nl www.agathos-thuiszorg.nl

NA DE GEBOORTE

Moment	Wie	Actie	Aandachtspunten	Verwijzen naar
De 1e dag	Kraamzorg	Bericht geboorte doorgeven aan consultatiebureau	Binnen 7 dagen na de geboorte moet de baby aangemeld worden bij de zorgverzekeraar. Entadministratie en Sociale verzekeringsbank worden automatisch geïnformeerd	Eigen zorgverzekering Stichting Thuiszorg en Maatschappelijk Werk T: 0900-8433 www.stmr.nl
	Getuige geboorte	Aangifte geboorte bij de gemeente	Uiterlijk op de 3e dag na de geboorte	Gemeente Tiel: Afdeling Burgerzaken T: 0344-637262 (of in gemeente waar baby geboren is) www.tiel.nl
	Gemeente	Informereren Raad voor de Kinderbescherming als moeder jonger dan 18 jaar is		Raad van Kinderbescherming regio Gelderland T: 026-3226555 E: arnhem@rvdk.minjus.nl www.kinderbescherming.nl
De 5e t/m 7e dag	Kraamzorg Verloskundige	Schriftelijke of mondelinge overdracht naar consultatiebureau	Evt. andere hulpverleningsinstanties inschakelen	Stichting Thuiszorg en Maatschappelijk Werk, afdeling Jeugdgezondheid via bedrijfsbureau JGZ T: 0900-8433 www.stmr.nl
De 8e dag t/m de 14e dag	Consultatiebureau	Huisbezoek - risico-inventarisatie - inschatten zorgbehoefte	Evt. andere hulpverleningsinstanties inschakelen	Stichting Thuiszorg en Maatschappelijk Werk, afdeling JGZ T: 0900-8433 www.stmr.nl
		Gehoortest en hielprik door screensters	Wordt thuis gedaan tussen de 4e en 7e dag na de geboorte	Stichting Thuiszorg en Maatschappelijk Werk, afdeling Jeugdgezondheid via bedrijfsbureau JGZ T: 0900-8433 www.stmr.nl
0-4 jaar	Consultatiebureau (JGZ, STMR) Begeleiden bij het ouderschap (JGZ, AMW, STMR)	- vaccinaties - signaleren van aandoeningen ontwikkelingsstoornissen en opvoedingsproblemen - indiceren van zorg - algemene preventieve voorlichting/advisering - opvoedingsondersteuning	Volgens afspraak op 2 locaties in Tiel; er is ook een avondconsultatiebureau in Tiel	Stichting Thuiszorg en Maatschappelijk Werk, afdeling JGZ/afdeling School Maatschappelijk Werk/Algemeen Maatschappelijk Werk T: 0900-8433 www.stmr.nl Andere algemene sites http://www.babyinfo.nl/: informatie over opvoeding, voeding, spelen en leren. http://www.kinderinfo.nl/: de site voor alles over kinderen in de fase dreumes, peuter en naar school http://www.jongegezinnen.nl/ http://www.geenrozewolk.com/: niet voor iedereen is moeder worden het mooiste wat je kan overkomen. Sommigen valt het erg zwaar om moeder te zijn en hebben absoluut niet het 'roze-wolk-gevoel' http://www.ouders.nl/: een leuke site met allerlei handige informatie http://www.opvoedingsadvies.nl Opvoedingsadvies en Interculturele opvoedings-communicatie in Rotterdam e.o. http://www.kindjeopkomst.nl http://www.opvoedadvies.nl

Moment	Wie	Actie	Aandachtspunten	Verwijzen naar
> 4 jaar	GGD JGZ	Vaccinaties - signaleren van aandoeningen ontwikkelingsstoornissen en opvoedingsproblemen - indiceren van zorg - algemene preventieve voorlichting/advisering - opvoedingsondersteuning kortdurende begeleiding	Naast periodiek geneeskundig onderzoek eventuele signaleren (vanuit onderwijs) oppakken	GGD Rivierenland, afdeling Jeugdgezondheid Telefonisch spreekuur: ma. t/m do. van 9.00 uur tot 12.00 uur T: 0344-698844 GGD JGZ-secretariaat T: 0344-698707 www.ggdrivierenland.nl

Zie ook de websites:

www.tienermoeders.nl, onder de button 'professionals, studie en pers

www.infoportaal tienermoeders.nl, onder de button 'voor professionals - jong ouderschap

www.jongin.nijmegen.nl

